

Q. D. B. V.
 MEMORIA SECVLARIS
 QVA
 NATALEM
 VRBIS THORVNENSIS
 QVINGENTESIMVM
 ANNO clb CCXXXI,
 AC NONNVLLA
 DE
 FATALIBVS RERVMPUBLICARVM
 PERIODIS
 FATISQVE PATRIAE
 BREVITER REPETIT
 SAMVEL FRIDERICVS IAENICHEN
 THORVNENSIS.

V I R O
NOBILISSIMO AMPLISSIMO
ET EXPERIENTISSIMO,
D O M I N O
SIMONI WEISS,
PHILOSOPH. ET MED. DOCTORI
EXCELLENTISSIMO,
CONSVLI, SCHOLARCHAE ET POLIATRO
IN PATRIA CIVITATE GRAVISSIMO,
DOMINO, PATRONO ITEMQVE
AVVNCVLO MAIORI,
SYMMO OBSERVANTIAE ET PIETATIS CVLTV VENERANDO.

EXVIII 377

QUOD TIBI iam nuper, PATRONE COLEN-
DE, ingredienti annum novum constituera-
m offerre, nunc demum egredienti mihi patria li-
cebit, tamen non mea, sed aliena culpa. Vides,
me versari in fatis patriae, ac scribendi quoda-
dam periculum, seu potius tirocinium facere in domesticis:
ita putavi decere bonum civem, non negligere interna,
quando

quando in externis operam ponit. Solet enim in illis animus
suaviori sensu moveri, cum recordatione aut praeteriti do-
loris afficitur, aut voluptate temporum iucundiorum. Alit
alterum & confirmat spem, alterum fluctuanti animo ro-
bur addit inter ancipites rerum casus. Sed dum memor
sum patriae fatorum, propior me affligit fati domestici me-
moria, quae non parum saevit in familiam nostram, ac
mentes omnium conturbavit. Divina sane fuit gratia, quae,
langvente corpore, erectum TIBI, AVVNCVLE VENE-
RANDE, spiritum dedit, & fatiscentem dolore animam
confirmavit. Validum etiam robur est, quod Tua ex Dei
voluntate sapientia capit, neque praestantius ullum est
remedium, quo depellere dolorem possumus aut aliquantum
temperare. Quod si commoda amicorum & incommoda eti-
am ad amicos & propinquos sanguine dimanant, non pos-
sum non tuorum me fatorum participem fateri, nexu co-
gnationis & beneficiis adeo TIBI devinctus. Quo magis
autem patriae fati bene precari cupio, ita non minus, ut
ipsius etiam causa meliora TIBI eveniant, mihi optandum
esse sentio. Ille enim sanctior affectus, quo patriae incos-
lunitati & saluti studes, & TVA opera omnibus saluta-
ris facit, ne quis sit, qui TE inopem solatii aut alicuius bo-
ni esse velit. Quis est, quem TIBI non devincias, insigni
tua humanitate, quae etiam erga inferiores non fallax bo-
nae mentis indicium esse solet. Tanto magis TIBI me obli-
gatum deprehendo, quando me a tenera iuventute tot bene-
ficiis

ficiis eumulasti, ut nihil supra. Neq̄ minus adhuc me meo
osque parentes amore & benevolentia, quam mereri nullo
la ratione possumus, complecti pergis. Quare dum TIBI
in TE pietatis & reverentiae perenne pignus esse volo.
Ceterum, nisi TIBI grave, peto enixe, ut absenti mihi et
tiam integrum affectum & amorem serves. Diu TE praes
stet incolumem Deus, patriae & clientibus, corporisque vi
res languidas corroboret, ac curis forensibus, medicis ali
liisque domesticis adeo obsessum robore divino fulciat ac
confirmet. Diu TE fruatur praesidio familia nostra, in
primis quoq̄ patre suo longe superstite, filiola suavissima,
dulcem virtutis imaginem referens pia matris. Ne
quid autem secus votis eveniat, Deum pro ea religione
animi, qua patriae & TIBI omnino teneor, supplex perpetuo
venerabor, neq̄ committam temere, ut quis illa pietate,
obsequii & votorum fide & constantia me antecedit. Vale
le, Patrone & Avuncule Venerande, ac me e conspectu
TUO discedentem gratiae TUAE & memoriae com
mendatum semper habe. Dabam Thorunii apud Prussos
Anno M DCC XXXII.

Excellentissimi & Amplissimi Tui Nominis

Cultor obsequentissimus

S. F. I,

I. N. I.

Nni iam sunt quingenti, ex quo equites Ordinis Teutonici, ex terris Orientalibus in Poloniam translati, traiecto flumine Vistula, Prussiam fortiori manu invadere sunt aggressi, primaque urbis Thorunensis condendae fundamenta iecerunt. Factum hoc, uti ferunt historiae, ductu Hermannia Balck, qvem generalis Ordinis Magister Hermannus

a Saltza paullo ante, anno 1226 constituerat Magistrum terrarum Prussiae. Qui etiam, trucidato Duce Prussorum, occupatis quibusdam ad Ossam flumen sitis locis, Culmaque oppido extrui coepto, longius in Prussiae viscera penetrarunt. Transitus fluminis Vistulae eo auspicator in ea parte fuit, quo laetiori cura statim propugnaculum obiecerunt hostibus suis, atque anno 1231. lapideis muris se munire coeperunt, & ut vocabant, castro includere, cui nomen dederant *Thoran*. Sine dubio, quemadmodum ex insignibus Civitatis Thorunensis usitatis liquet & non fallax videtur coniectura, ut esset porta, qua aditus in Prussiam pateret

DVISBURG P. III. c. 1, & HARTKN. in Pruss. Vet. & Nov.

Eam vero, quam nunc incolimus urbem, anno demum 1235
exaedificatam legimus, destructa veteris urbis mole, quod
crebris Vistulae fluminis inundationibus infestaretur, ac lo-
cus paullo esset declinatio. Hinc commodum est visum,
editiore loco, quo nunc urbs est sita, castrum & domicilia
exstruere, & destructas templi S. Ioannis partes, aliaque in-
strumenta aedificandi huc deferre & comportare. Prima
sic fuit origo Urbis Thorunensis, & eius est quingentesimus
natalis, annus nempe millesimus septingentesimus tricesi-
mus primus, quem modo per Dei gratiam superavimus.
Decet haec recolere pia mente nec omni plane silentio prae-
terire, cum quingentorum annorum spatium, epocha sit sin-
gularis & periodus ab historicis scriptoribus non facile sine
iudicio aut nota praetermissa. Fieri enim non potest quin
multa incidant in tanta annorum serie aut commodi aut
damni accepti documenta aliaeque rerum commutationes.
Qvippe in clarissima experientiae luce patet, quod omnia,
quae oriuntur, etiam crebris subsint vicibus, aut prorsus in-
tereant, nec quicquam sit stabile & firmum praeter eum, qui
causa omnium rerum est & sapientissimus opifex ac parens.

§ 2. Habent ita omnia regna & civitates suos ortus, incre-
menta sua, status, conversiones & occasus, eisdemq; & similes
ut plurimum experiuntur mutationum vicissitudines, quas in
humani corporis aetatibus alioqui solemus observare. Sed
unde illae, quae usu veniunt, & quae causae sint tot vicissi-
tudinum & conversionum, non omnium aequae eadem opi-
nio est, & sententia constans. Brevissima se expediunt ratio-
ne, qui fatales dicunt esse periodos, lapsus, status & conver-
siones. At vero, quam simplici etiam causarum nexu om-
nia devincire videantur, tam obscure tamen latet id, quod
quaeritur aut petitur exponi. Omnis autem, quae hic ma-
xime

xime esse solet disputatio, his plerumque solet absolvi momentis. Primo, an sint periodi fatales rerum publicarum. Secundo, quae causae earum existant, & unde fiant tot subitaneae saepe conversiones florentissimorum regnorum, aut ruinae & interitus copiosissimarum civitatum paullatim interdum ac quasi lento aestu contabescentium, aut unde dissipationes violentae gentium fortissimarum orientur. Placet hic nonnulla repetere ex historiarum penu & quantum fert ingenii & aetatis ratio in memoriam patriae civitatis eiusque natalis afferre, antequam de fatiis ipsis patriae dilectissimae quicquam sustineam recensere

§. 3. Loquimur hic cum Christianis & ad Christianos. Vnde, quae gentes meliori luce carentes, de mundi ortu ac gubernatione perplexis & dubiis argumentis involverunt ad nos non pertinent. Illa enim, quae in scholis Democriteis, Epicureis & Pyrrhonicis olim disputata, parum solidi aut sani in se habent. Vt enim casu & fortuito omnia exitisse a primis initiis, ita successione quadam fortuita progredi temere existimarunt. Homines fungorum instar fortuito profiluisse, nec alia ratione in societates coisse, ac nexu fortuito consuetudinis mutuae coaluisse, praeter omne advigilantis Gubernatoris consilium & moderamen, sunt illorum hominum aniles lusus & depravatae rationis deliramenta. Melior quodammodo & sanior Plato videbatur, qui, uti rerum humanarum gubernationem admittit Deoque tribuit, sic & quaedam administrandi regiminis instrumenta notat ΤΥΧΗΝ ΚΑΙ ΚΑΙΡΟΝ, quibus vult obsequi ΤΕΨΝΗΝ i. e. consilia & conatus humanae prudentiae. Sed nec in his ab illis longe abest, quemadmodum & Stoici sacrarum alioqui ceremoniarum studiosissimi & religionem maxime colentes. Splendide adeo, ut testis est liber Senecae,

loquebantur de providentia, sed sapientioribus iam eo tem-
pore iocandi ansam dabant, ut illam *faticam animum Stoicorum*
appellarent. Non enim respondebat divinae dispositioni
liberrimae, ordinationi sapientissimae ac conservationi per
media placitum Zenonis palmarium, quod in porticu do-
cebatur. Vnde perpetuas cum aliis lites de providen-
tia & mundi gubernatione habebant, neque suis pla-
citis a *Materiariorum*, uti vocantur Philosophi, mundum pro
Deo habentes, sententiis alieni. Quid enim quaeso illorum
divina aura, seu ignis divinus omnia permeans, quem alii
tam splendida *divini* voce designant, esse videtur, quam sub-
tile corpus aut tenuis materia, nescio, cui subiecta fatali ne-
cessitati. Ea inculcatae divinitatis simulatione videntur in-
cautis imposuisse omnes illae tres sectae, tantopere
olim celebratae. Cum enim a motu & materia deduxer-
int omnia, quae fiunt, in pessimo aut Atheismi aut Natu-
ralismi vitio resederunt omnes. Deum enim fere omnes
pro Anima mundi habuerunt, unde duo principia *θεός καὶ*
ὕλη *DEUS & materia*. SENECA *de benef. L. IV. c. 3.* Omnia
divinitatis plena, ait ARISTOTELES *de Anima L. I. c. 5.* eoq;
ipso nihil erat divinum revera nihilque, quod humanis prae-
esset rebus divina virtute, iisdemque suo consilio modera-
retur. Vid. PETRVS IOANNES NVNNESIUS *ad fra-*
gmentum incerti auctoris Cenforino addi solitum, uti & AVGV-
STINVS *de Civit. Dei, L. V.* LACTANTIUS FIRMIANVS,
EVSEBIUS, ROBERTVS FLVDD *in Sophiae cum Moria certa-*
mine L. I. & PET. GASSENDVS *L. III. Eth. de libertat. fortuna*
fato & divin. p. 830. THOMASIVS *de Stoica mundi exust.* ABRA-
AM HINKELMANN *in Detektionne fundam. Boehmiani ex D. Cud-*
worthi L. I. p. 308. multa in hanc rem allegat p. 107. Ingenue de
illis P. D. HVETIVS *in Quaest. Abuetan p. 106.* *Qui Deo plena esse*
omnia

omnia vel Deum ubique esse dixerunt, quid huiusmodi locutionibus significaverint, non aperuerunt: neque certo scimus, circumscripturine metis orbis Dei amplitudinem, an ulterius pertinere vulerint, uti voluerunt recentiores Platonici, qui Dictatoris sui Platonis pronunciata quorsum stectenda esse putarunt sua hac ipsorum opinione ac velut interpretatione satis videntur declarasse. Facit aliquando favor & diversus animorum habitus diversitatem iudicandi in interpretandis sententiis antiquorum. Conf. BVDDEVS *Cap. I. de Atheismo & Superfitione* GVNDLING in *fascic. otior.* Quam vero sint multi, qui Aristotelem excusant, prae ceteris annotavit Celeberr. FABRICIVS in *Bibl Gr.* Labem vero fati Stoici, ob quod placitum maxime male audit Zenonis porticus, detergere laborat LEIBNITZIVS in *praef. ad Theodicæam*, inventumque putat esse non ad avocandos homines a curandis negotiis, sed utile remedium ad procurandam mentis tranquillitatem circa sollicitudinem & anxietatem, quod ipsum se observasse in Turcis affirmat HENR. BLVNT in *Itinerar. Oriental.* p. 95. sed miserum solatium contra durum necessitatis telum. Veteratorie SPINOZA de sua fati opinione differit ita: *P. II. Eth. p. 91.* Haec ergo doctrina praeterquam quod animum animode quietum reddit, hoc etiam habet, quod nos docet, in quo nostra summa felicitas, sive beatitudo consistit, nempe in sola DEI cognitione, ex qua ad ea tantum agenda inducimur, quae amor & pietas suadet. Unde clare intelligimus, quantum illi a vera virtutis aestimatione aberrant, qui pro virtute & optimis actionibus, tanquam pro summa servitute, summis praemiis a DEO decorari expectant, quasi ipsa virtus, DEOque servitus non esset ipsa felicitas & summa libertas. Cum itaque quaeritur, an sint certae & definitae quaedam regnorum & rerum publicarum periodi, singulis propriae & certo annorum decursu descriptae, omnino in causis earum assignan

assignandis rationem ignavam nonnullorum dicere possumus, quae in contemplatione futurorum propriorum homo aliquando ex mente Cel. LEIBNITII esse solet. Desidia enim & inertiae plenum est effatum: *Si futurum est necessarium, id quod futurum est, eveniet, quicquid agam, atqui futurum est necessarium, sive quia DEUS omnia praenoscit, imo praefinivit ad ministranda, quaecumque in mundo fiunt, sive, quia omnia eveniunt per nexum causarum, seu denique propter naturam ipsam veritatis, quae in enuntiationibus de futuro determinata est. Praef. Theodic.* Quicquid enim ita evenit, ut declinari nullo modo possit, sed ineluctabili & determinato causarum nexu futurum est, ibi frustra defudat ratio, aut consiliorum libertas. Haec absoluti fati necessitas agitat Turcarum mentes, ut nihil non sibi eventurum putent, quam quod sit indeclinabile & prorsus necessarium. Quae placiti vis tam feroces ac metu expertes eos reddit in bello, in pestilentiae contagio aliisque periculis, ut nihil providentia aut fuga evitari a se posse ducant. Ita MARRACCIUS in *Prodromo ad Refutat. Alcorani ex Sur. 17. vers. 13 observat: Nullus est, qui nascitur, quin in collo eius appendatur chartula, in qua scriptum est: Infelix vel felix.* & Sur. 32. narrat homo mendax, Deum implere voluisse gehennam ex genis & hominibus collectis, quo ipso inter necessitate homines ad peccandum determinari, id quod absurdum placitum confirmatur in professione fidei edita ab *Algazelo: Vid. Refut. Marraccii p. 552.* Duo singularia exempla affert de his HENR. BLVNT in *Itinerario Orientali An. 1687. edito p. 94.* non praesens contagium pestilentiae metuentium. Mitigare tentat hoc crudele somnium in Turcis *RELANDVS de Religione Mahumet. P. III.* Diffidendum etiam non est, cum vitam, mores & actiones sapientiorum in illa gente contemplamur, nonnihil abhorrens ab illa sententia quodammodo

dammodo observari. Quando enim non media conservandi in mari, aut vitae periculis prudentiam prorsus respuunt, certos ordines militares de praemiis quodam merito acquirendis alunt, quin etiam, vaticinia quamplurima habent, quibus animi de imperii conservatione contra Christianos, ad virtutem excitantur, re ipsa haec omnia opinioni suae adversa videntur.

§. 3. Perinde etiam, qui secundum leges mechanicas necessario omnia in mundo fieri putant, sublata omni libertate, & rerum contingentia omni negata, fati horrendi βδέλυγμα introducunt, ac proinde fatales periodos regnorum confirmant. Quia in parte omni deposita verecundia **BENED. SPINOZA** insanire coepit. Cum enim Deum & universam naturam idem putat esse, nec Deum operari ex libertate voluntatis, nec propter finem agere res naturales, sed ordinem esse mechanicum, quo necessario nexu omnia existunt & fiunt, in inextricabiles labyrinthos se & alios praecipitat ac merus in Dei voce lusus, qui non causa efficiens mundi, sed ipse Deus dicitur esse. Sic enim *Etb. P. I. p. 26. In rerum natura nullum datur contingens. Sed omnia ex necessitate divinae naturae determinata sunt, ad certo modo existendum & operandum.* &c. p. 30. Nolumus hic cuiquam aspergere labem aut aspernari interpretationes, quae ad amolienda vitia, quibus infames suae sententiae sunt, adhibentur. Peperit prodigium illud novum harmoniae praestabilitae seu systema Leibnitianum & Wolffianum, non unas hoc nostro saeculo concertationes inter eruditos. Neque sane pauca sunt, quae Spinozianis & Leenhoffianis placitis similia annotavit **LANGIVS** in *causa Dei adv. Atheos Tract II. membr. V. p. 484. & seq.* Quia tamen profanae mentis suspitione utcunque se liberare ubique conatur **CELEB. WOLFEIVS**
in den

in den Anmerkungen über D. Buddes Bedenken p. 129. und
 in der Zugabe C. II. §. 41 & 45 seq. Neque minus GE-
 ORG. HENR. RIBOW in der ferneren Erläuterung der
 vernünftigen Gedanken Hen. Wolffs Cap. 2. ubi ita
 nexum quidem rerum necessarium a se affirmari aiunt, sed
 dependentem a causis efficientibus & finalibus, neq; nexum
 universalem Mechanicum doceri, sed nexum universalem
 harmonicum, qui esset Mechanico-Pneumaticus, ita Autor
 differt. *de usu philos. Leibnitianae & Wolffianae in Theol.* p. 100
 §. 13. quaecunque, inquit *mundi vel partem vel statum cogites,*
semper variabilem invenies, sin igitur omnes sunt mutabiles, omnes
sunt contingentes, cumque omnium complexus mundum exhibeat, mun-
dus ipse contingens. Plus tribuere Wolffiano candori
 volumus, quem in libro **von den Absichten** ostendit, ac
 maxime in praefatione praefixa, quam Langiana est suspi-
 cio, ubi ad specimen tantum haec esse dicta putatur, Spino-
 zisimi & Cartesianisimi placitum in pectore ali finesque re-
 rum prorsus negari. Aequiorem postea animum Langius
 in ipsum videtur ostendere in praefatione ad *Anatomiam*
novam Syst. Wolffiani, saltim crimen Athei non vult a se
 ipsi impactum. De cetero nos optamus, ut, quam fati de-
 finitionem ex DANHAVERI *Hodesoph.* p. 320. & seq. KRO-
 MAYERI *Theol. positiva* tum & *Differt.* Celebrerrimi Medici
 HOFFMANNI *de fato phys. & medico* & aliis suam faciunt, atq;
 ab iis esse nolunt dissentientes, nec sententiis, nec animo di-
 screpare pergant.

§. 4. Neque minus absolutam fatalitatem inducunt,
 qui *iustitia arbitraria seu dominica* Deum agere cum homini-
 bus existimant, eosque calamitatibus exercere sine habita ra-
 tione ad vitam vel piam vel impiam. Sufficere inquietes,
 Deum nemini teneri, aut obligatum esse superiori, cui de
 suis

fuis decretis & factis ratio fit reddenda. Impingunt in easdem syrtis, qui decreto absoluto a Deo praeordinata, quae eveniunt, esse dicunt indeclinabiliter & necessario, quod cum mollissime explicant, *voluntatem Dei vocant*, aequae immutabilem atque ipse Deus est. Quo pacto etiam Heidano dicitur fatum voluntas seu decretum Dei de rebus omnibus, Conceditur ab iis voluntas ordinans & determinans media seu conditiones, non autem voluntas & decretum conditionatum. Esse quidem, inquit, res volitas atque decretas liberas & contingentes, quae ad causam proximam attinent, a qua proveniunt, in cuius libertate positum erat, ut potuissent non proficisci: necessaria esse respectu divini decreti aut voluntatis, quae immutabilis est, respectu cuius non possunt non fieri. Ita autem una eademque res & contingens s. libera & non contingens esset, pro diversitate principii activi, item etiam necessaria & non necessaria, ut videtur decreti divini, cui omnia subsunt, non posset non esse, ideoque necessarium. Foret autem non necessarium ob libertatem humanae voluntatis, ita ut potuisset non esse, quod tamen plane inconveniens videtur. Videmus igitur non absoluta necessitate fieri omnia, salva tamen sic manente immutabilitate voluntatis divinae, itidemque immutabilibus decretis. Diversi actus decernendi circa obiecta externa, aut diverse etiam agendi modus non infert mutationem in principio activo, sed in obiecto, quod pro varietate qualitatum suarum se contemplandum repraesentat. Perinde uti in solis corpore tanquam principio activo immutabilitas observatur, ut in obiecto externo quaedam appareat diversitas factae operationis. Nihil mutationis intellectus Dei subit ex diversitate plurimorum obiectorum, aut varietate modi cognoscendi, Varius repraesentandi modus oeconomiae

V. & N. T. non alium faciebat intellectum, ita nec voluntas mutabilis quanquam sit conditionata, neque decreta fiunt mutabilia, licet & haec sint conditionata. Sunt haec immutabilia & *subiective* & *obiective* & *terminative*. Quod si non eveniunt, quae hypothetice aut conditionate a Deo sunt decreta, non mutatur decretum: non enim aliter evenire voluit Deus aliquid aut decernere, nisi sub adimpleta conditione. Voluit autem evenire, illudque decernit etiam implera conditione. *Manet decretum hypotheticum ratione terminationis eatenus immutabile, quatenus saltem adimpleta conditione infallibiliter id evenit, quod eodem fuerat praedeterminatum.* DONATI Pnev. C. 17. Vidit & observavit solitos illos necessitatis absolutae labyrinthos, eosdemque eleganter notavit SIMON EPISCOPIVS Opp. Lib. 4. de praedestinat. his verbis: *Quod ad securitatem adinet, non minus facilis ex errore isto in eam prolapsus est: Quae enim consequentia aut clarior aut certior dari potest quam ista qua Landgravius ille apud Heisberbachium libr. I. de memor. Hist. Cap. 27. utebatur, cum ab amicis monitus esset ut vitam mutaret & resipisceret? Si inquit praedestinat. sum, nulla peccata mihi poterunt regnum coelorum anferre; Si reprobatus, nulla opera valebunt conferre. Solis radio scripta est haec consequentia. Nec obscuratur aut enervatur per id, quod dici solet, complures tamen esse inter istius sententiae adsertores, qui desperationis & securitatis omnes hostes sunt, quin & probi ac pietatis studiosissimi. Aliud enim est complures tales esse, aliud eos ex doctrinae istius genio tales esse. Recte Cicero de Epicureis dixit Libr. II. de Finibus bonorum & malorum. Ita vivunt quidam, ut eorum vita probetur, refellatur oratio; atque ut ceteri existimantur dicere melius quam facere, sic hi mihi videntur facere melius quam dicere. Nec per id quod addi solet, adsertores istius sententiae gnaviter etiam & suos a securitate debortari, & ad studium bonorum operum adhortari solent. Quia aliud est debortari a securitate*

securitate, aliud securitatis causam & fundamentum tollere. Recte iterum Cicero contra Epicureos Libr. III. Officior Quasi, inquit, ego curam, quid ille aiat aut neget: illud quaero quid ei, qui in voluptate summum bonum putat, consentaneum sit dicere. Optime sane de Tiberio dixit Suetonius Cap. LXIX. Circa DEOS & religiones negligentior erat, quippe additus Mathematicae, persuasionisque plenus omnia fato agi. Haecenus Episcopus. Ceterum voluntas Dei conditionata, tum & libertas hominis satis ostendunt non absoluto decreto neque absoluta potentia Dei fieri, quae fiunt in mundo, aut quae incidunt saepe mortalibus mala, ex dominio quod in creaturas habet, uti HOBBSII, NICOLAI MACHIAVELLI, WILHELMI de TEMPLE multorumque sententia fuit. GERDES in *Theatro fati Svecici* p. 108. seq. Neque mirandum eiusmodi tormulas loquendi saepe in libro RICHARDI STEELE, cui titulus: SPECTATEVR inveniri, ut & in Apologo FENELONII, Episcopi Cameracensis, qui inscriptionem fert *Telemachi*. Vitia quidem seculi, idem eruditissimus Vir, quae Principi vitanda non male depingit, avaritiam scil. dominandi libidinem, ambitionem, luxum, adulatorias aulicorum blanditias, & si qua alia tamen uti in aliis libris fanaticismi, sic in hoc fati Stoici obscurum ingenii abortum non semel prodit, qui est, ut persvadeat, fatali necessitati omnia subesse, nec quicquam, nec Deum ipsum, quod auditu horrendum, contra eam valere.

§ 5. Dudum explosa est sententia eorum, qui astrorum virtuti illas tribuunt mutationes, aut diversas hominum occupationes earumque eventa. Mirum ut sit HANEMANNVM Doctorem Kiloniensem nuper defunctum adeo fertilitati Astrologicae instituisse, quo solidius illam confutavit STURMIUS Iunior in variis scriptis aliique sapientes, omnem.

mnemque illum Astrologorum splendidum apparatus ad
Pseudomathematicam classem relegarunt. Magnif. D. KLAU-
SING *Dissert. de Pseudomath.* P. BAYLE in *Libr. de Cometis*
& in eius continuatione, ubi tamen partim iocandi licentia,
partim ut videri vult, iudicandi aequitate id agit, ut aut Atheis-
mo crimen aut superstitioni labem pro more suo abstergat.
Verum sane illud est VAL. MAX. L. I. *Mathematici levibus*
& ineptis ingenii fallaci siderum interpretatione quae stuosam men-
daciis suis caliginem iniiciunt. Plura de his tradit IONSTO-
NUS C. VIII. *Thaumograph. nat.* ALEXANDER de AN-
GELIS libris quinque in *Astrologos Coniectores* Lugd 1620. ed.
Admodum eleganter TYCHO de BRAHE: *Certum est, in-*
quit, astrorum decreta in veram religionem & pietatem nihil iuris
habere, cura hae non ab astrali influentia, aut naturali lumine, sed
solius DEI Spiritu & dispositione procedunt. Addimus etiam &
illud, quod in mutationes rerum publicarum nihil iuris &
virtutis habeant. Solenne Platoni fuit, omnia sublimi ser-
monis pompa iactare & sesquipedalibus tradere gryphis.
Aenigma igitur eius ingenio dignum fuit, quod tradit arith-
meticum de conversionibus rerum publicarum, quando di-
xit: *Politias mutari, cum fundus sesquitertius quinario iunctus duas*
exhibet harmonias ter auctus. Non sufficiebant antiqui
Oedipi, nec Aristoteles discipulus pro suo acumine, nec alii
qui tantopere in solvendo aenigmate alioqui desudarunt.
Feliciorum se aliis putavit quodammodo esse IOANNES
BODINUS in *Libr. IV. de Republ. C. II.* ac si non omnes inex-
tricabiles nodos solvit, multos tamen Astrologorum errores
calculosque historicorum varietate sua dubios notavit. Ac-
curate etiam disputat C. I. de differentia, quae est inter mu-
tationes & alterationes rerum publicarum. Nos hic gene-
ratim, quae incidunt ab ortu aut progressionem efflorescentis
reipubli-

reipublicae, qualescunque mutationes tantum observamus. Ceterum satis bene de Platone ita iudicat in *Libr. de Methodo histor. C. 6.* Absurdum mihi videtur, quod Plato rerumpublicarum exitus & vicissitudines, sola numerorum potestate metitur. Tametsi enim DEUS immortalis, potentia, numeris, ordinis ac mensura mirabili colligavit, non tamen numerorum viribus, multo minus fato tribuendum est, sed maiestati divinae, quae ipsa, ut Augustinus scribit, fatum est, aut nullum omnino aliud existit. Scite quoque gryphos illos refellit CASA in *Sphaera civit. C. XII.* imo de industria se vehementer scribere dicit, quod multi suo tempore essent divinatores temporum, qui fatalia multa ausi sint augurari. Unde etiam ita pergit: Non video fatales morbos, di-
 ei criticos & sepulcra rerumpublicarum tam certe & definite posse ipsum Atlantem divinare. Nam quos pulsus civitates habent, ut eorum motu langvidiore dira adesse fata divinemus? Certam periodum imperiorum numero, motu, fato aut quovis alio humano & naturali modo statuere, est meo iudicio divinae providentiae plurimum detrabere. Consulatur Oratio ab EUSEBIO MENIO Prof. Vitteberg. hab. A. 1571 Tom. VI. declamat. Melancthon. quae non tantum argumentorum, sed & verborum & rerum similitudine convenit cum Epistola dedicatoria CASP. PEUCERI Chronico Carionis praefixa. Qua in parte quodammodo consentientes sunt KECKERMANNUS in *Polit. Cap. 26.* PEVCERVS de *divin. gen.* & ALSTEDIVS in *Encyclopaedia Polit. Lib. XXIII. C. XII.* ubi quidem vim nullam astris tribuunt, qua motus queant in regnis cieri, magnam tamen in humanas mentes ea habere affirmant, a quibus conversiones oriuntur. Ita enim Alstedius: *Coelum & meteora & in his cometae mirum in modum alterant humores hominum, & consequenter animos, ac proinde aliquam vim habent in rebus publicis mutandis.* Hunc non pigebit evolvere & nu-

meri nuptialis, ut vocat Plato, rationem & schema inspicere, cuius sonitus cum interrumpitur, concidere etiam respublicas & conturbari arbitratur. Meminit idem Alstedius Copernici opinionem Eudoxi de motu terrae renovantis, notatque eum, cum conversiones & occasus rerum publicarum ab eccentrici motu, quem terrae tribuit, pendere contendit.

§. 6. Ceterum uti sua aetate ARISTOTELES rīfit Platonis numeros *Lib. V de Republ. Cap: 12.* ita parum solide disputant, qui annis 500. aut 700. per quos regna aut respublicae duraverunt, fatales periodos putant esse, aut plane exitiales: KECKERMANNVS praecipue, a Bodino & Richtero *Axiom. Polit. axiom. 1. & 2.* exemplorum allegatorū auctoritate nixus id affirmare tentat, hanc addens rationem, quod intra hoc spatium temporis decurrat sexta circiter hominum generatio, quae generatio deficit & defleſcit ab eorum hominum simplicitate, robore ac fortitudine, qui initio eiusmodi imperia virtutibus acquisiverunt & conſervarunt. Sicut enim corpora humana quarta & quinta generatione fiunt langvidiora, ita etiam decreſcit robur ac fortitudo, quo robore ac virtute bellica praecipue regna acquiruntur, conſervantur atque propagantur. Quae etiam verba ſunt ALSTEDII l. c. Verum uti numeri, docente ipſo Ariſtotele, nulla eſt efficacia, ita & praeiudicata quadam opinione *de natura deficiente* laborat uterque Alſtedius iuxta ac Kekermannus. Aliter ſane perſaſum eſt meliora ſentientibus. vid. SENECA *de benefico. L. 1. 10.* & Ep. 97. IONSTON *de Conſtantia natur.* ALEX. TASSON. L. ult. *var. cogit* Diſſertat. SCHMIDII *de Senio naturae* Lipſ. hab. 1670. Parum iuvat Kekermannum & alios comparatio inſtituta inter has rerum publicarum periodos & annos hominum clima-

climactericos, qui magnas mutationes in corporibus humanis excitare putantur. Verum nec illae quoque mutationes, quae incidunt & oriuntur in nono aut septimo aetatis anno, aut aliquoties eodem multiplicato, ipsi septenario aut novenario numero speciatim, sed aliis causis, quae accidunt aetati, sunt adscribendae. Elegans eo de argumento est Oratio PETRI CVNAEL *in volum Orat.* Nolumus hic cumulare exempla regnorum & rerum publicarum, quae simili annorum ambitu steterunt & occiderunt. Fuit in nonnullis periodus vel annus quingentesimus, in aliis septingentesimus, aliis brevior, aliis longior videbatur terminus a DEO constitutus. Conf. BRVNNERI *Fatum Theolog. historic. Cap. VI. Sect. 1. § 9 10. 11 12.* Hoc in annorum numero non alia convenientiae ratio esse videtur, atque esse solet in similitudine lineamentorum aut aequalitate aetatis, qua inter se plures mortalium conveniunt. Pro illo autem, quo erat Aristoteles iudicii acumine, sapientibus prae ceteris inter antiquos satisfecit, solas intuitus causas propinquas in rebus publicis, quibus motus fieri, efficiqve mutationes & quasi metas constitui aut definiiri circuitus durationum demonstrat. Omissis itaque fatalibus causis aut physicis, tantum morales persequitur, neque adeo astra aut coelum conscendit, sed morbos scrutatur politiarum, vitia & cupiditates hominum, quibus inter se irritati & accensi res novas moliuntur, ac praesentis status vel pertaesi ei immutando aut inhiant aut frustrati sua spe, saltem occasionem praebent conversioni ac maturandae ruinae. Vbi inter maxima vitia ponit inaequalitatem, praecipue in Democratico statu, quae impediatur, quo minus amore & benevolentia coalescant & consocientur animi, quin potius aliorum deprimendorum libidine, aut suspicione lucri & dignitatis amplioris obtinendae dissolvi & diffilire

diffilire videantur. Sunt utique vitia quaedam communia, quae totum occupant regnum, aut in tota regnant civitate alia sigillatim imperantibus, iisque, qui praesunt civitati gubernandae, propria sunt, morbidumque statum efficiunt: alia iterum sunt, quibus nonnulli tantum cives polluti reperiuntur.

§. 7. Casu igitur cum nihil accidat in orbe, sed sapienti praemiorum & poenarum dispensatione divina omnia fiunt, fata sic evenire & disponi & pro ratione flagitiorum interdum mitigari, ac pro magnitudine earum aut praecipitari, & neglecta omni indulgentia respiscendi extremam ruinam accelerari videmus. Ad hunc modum ex sacris literis commonefactiones divinae adducuntur, itemque comminationes & promissiones. Prostant exempla earum rerum publicarum, ubi illas vicissitudines ex hisce causis derivatas apud multos Scriptores allegatas reperiimus. Congruè quodammodo BODINVS de Republ. C. 2. Libr. 4. *Quemadmodum, inquit, hominem aliter pictor, aliter medicus & animam aliter physicus, aliter theologus contemplatur: Sic quoque rerum publicarum statum aliter politicus, aliter astrologus (physicus.) aliter Theologus diiudicat.* Ingravescens autem peccatis aliis nullum certe felicitati Reipublicae exitiosius flagitium est, quam numinis contemptus, spreta violataque salutaris doctrinae religio, aut abiecta erga DEUM reverentia omnis & cultus. Sed de his passim & communiter omnes, qui causas conversionum praeter divinas tum morales, tum naturales, internas & externas, propinquas & remotas, ethicas & politicas, in politicis libellis excutere solent. CASP. PEVCERVS in Orat. supra allegata KECKERMANNVS: ADAMVS RECHENBERGIVS Tom. I. *Dissert. Part. 1. Dissert. an mundus exigua regatur sapientia? C. 1.*

& Parto

Part. II. Diff. III. de vitiis, quibus impar est Respubl. Aphorism.
1. RICHTER in Axiom. Polit. RHEINHARDVS in Theatro
Prudent. civil. ex quibus iam plura arcessere superfedemus.
Ex his itaque conficitur, nil metuendum esse periculi
ex numero, nec praestitutas esse & definitas absolute fatales
periodos, esse tamen circumscriptos rerumpublicarum ter-
minos, qui a certis pendent causis & conditionibus, quibus
permotus DEus omnium rerum arbiter omnia disponit.
Hinc indulgere solet vel feliciorum vel infeliciorum statum,
longiorem aut breviorum terminum, aliquando etiam cri-
minibus mortalium incensus inexorabilem se praebere, ex-
tremam ruinam & perniciem accelerans, infallibili praesci-
entia non emendandae vitae propositum in immorigeris
intuitus. Haec qui ponderat, contemplatus itidem animo
exempla in Scriptura Sacra copiosius annotata, facile
intelliget oracula divina, quae de imutandis evertendisq; aut
conservandis rebus publicis agunt. Omnem autem cum
lateat terminus ille a DEO praefixus itaque decet contende-
re votis, vitae probitate & cultu, ut DEUS reipublicae, in
qua vivit, factorum felicissimorum largiatur successum.

§. 8. Jam de fatiis, quae urbi Thorunensi accide-
runt, nonnihil, uti supra commemoratum est, adii-
cimus. Quae vero diversitas virium in aetatibus hominum
observatur, ea etiam diversis Reipublicae nostrae tempori-
bus usu venit. Primis annis surrexit ab ortu suo, crevit al-
tero seculo, stetit tertio, quarto floruit, quinto inclinari coe-
pta est, ac variis calamitatum vicissitudinibus tentari ac con-
quassari. Praesertim praesentis seculi decimi octavi ini-
tia omnibus fere liberis civitatibus periculi plena acciderunt,
ac bello Gallico quod in germania gestum est, incubuit tem-
pestatas, Ulmae, Augustae Vindelicorum, Norimbergae ali-
isque

isque Germaniae Superioris civitatibus, Hamburgo Lubecae & aliis finitimis Germaniae inferioris Svecico Rufficoque bello. Ita fere nihil non ad perniciem earum aemula fortuna accelerasse videbatur. Nequid dicam de internis civilibusque turbis quibus tum aliae tum & nostra Civitas varia ratione iactata misere fuit. Per quinque illa, quae duravit secula, eundo summatim fortunae variantis vicissitudines notavit Magnificus & Consultissimus Dn. Zerneke in praefatione quam tractatui praefixit, cui Titulus **das bekriegte Thorn** ac pro illa, qua est in evolvendis patriae rebus diligentia singulari, tantum non omnia notatu digna conquisivit. Nos in praesenti exercitii causa, ea quae de fati Thorunii observanda putamus, in duo capita dispescere volumus, ut primo loco felicia, quibus crevit & floruit, ac deinde infelicia quodammodo describamus. Id adhuc, quod supra notare debuimus, adiiciendum putamus, ex antiquo MSto de initiis urbis nostrae, ubi ita verba: **Herman Balde bauete Städte und Schlöffer und bezwang das Volck die Preussen das sie die zerbrochene Städte wieder auffbauen musten/ und der Orden bauete eine Stadt/ zu Ehren dem lieben Sanct Joan Baptista, hart an der Weichsel/ und hieß sie Torne.** Ex quo facile efficitur Thorunium illud antiquitus usitatum insigne sancti Joannis effigie ornatum, inde accepisse, cuius B. BOEHMIVS in *Diss. de Insign. Thorun. quae Meletematibus Thorun. Tom. II. inserta p. 14.* paucis tantum mentionem fecit, nec in originem nec antiquitatem inquirens. Illo autem documento rem alioquin obscuram reddi clariorem censemus, praesertim quando aliarum quoque civitatum spectamus exempla, quae Tutelarem patronum, sanctum aliquem cui dicatae, in ipsis insignibus aut ordinaria moneta repraesentatum exhibue-

exhibuerunt. De quibus exempla suppeditant RHONIVS in *Ioanneis Vratisl. Exercitat. Hist. Cap. 1. Gottfr. Deverdeck in Siles. Numism: p. 184.* de Capite Sancti Ioann. in Insignib. & numis Vratislaviensibus apparente.

§. 9. Paruit civitas Thorunensis primis aedificatoribus per 223. annos ac praesertim initio per breve annorum spatium ad magnum honoris splendorisq; pervenit fastigium. Ob loci enim amoenitatem, commoditatem, ad commercia tractanda, fertilitatemque agri, & ob amplissimas libertates per Privilegium vel pactum Culmense concessas, excitati complures ex variis regionibus huc confluerunt, urbemque incolentes paulatim reddere ampliolem studuerunt. Quippe egregiis libertatibus frui coeperunt, quando iudices magistratusque annuos creare potuerunt, cives etiam praedia bonaque emere ac possidere. Praeterea immunes facti cives ab omnibus, ut habet ipsum Privilegium *collectis iniustis & inhospitalionibus coactivis aliisque exactionibus indebitis*, & quod optimum, exempti ab omni penitus solvendi telonei onere, vid. *Privil. Culmens.* quod a Germanis nomen *die Culmische Handveste* accepit, HARTKNOCHII DUSBURGO *annex. p. 453. art. 21. &c.*

§. 10. Hoc pacto crevit civitas aucta incolis, viguitque mercatura, quae facillimum comparandarum opum subsidium, adeo ut Thorunenses in Angliam, Bataviam, Sveciam Daniamque per mare Balthicum navibus suis migrarent, atque tum felici mercaturae successu dignitatem urbis Anseaticae in ordine quintae eo adhuc seculo conciliarent. HARTKNOCH. in *Epist. dedicatoria Duisburgii Chron. Schutz, in Annalib. p. 107.* Neque mirandum, potuisse Thorunenses navibus in flumine Vistula navigare, quando olim illud flumen angustioribus terminis continebatur, pro
C 2 eius

eius altitudine maiorum onerariarum navium patiens. Nostris autem maiorumque temporibus variis aquarum inundationibus latius se diffundere coepit &, antiqua altitudine amissa, patientiori alveo decurrit.

§. II. Inde divitiarum copia amplificatis civium rebus eo felicius floruit, neque minus aedificiis tum publicis tum privatis splendide exstructis magis magisque enitescere, adeo ut Dlugoffus suo tempore non dubitaverit dicere *Thorunium pulcherrimis aedificiis & testis, ex costis lateris irradiantibus adeo memorabile existere, ut vix aliud sibi pulchritudine situ & resplendescencia exaequari possit* Hist. Pol. L. 1. p. 43. Nihil ergo defuit Civitati quoad splendorem externum ac decus, praesertim cum anno 1413. Magistratus perinde noster atque alii ex reliquis civitatum Maiorum Prussicarum magistratibus in Senatum Prussiae Sanctiorem cooptarentur. Hac quidem lege, ut quovis tempore duo legati e Senatu Thorunensi, Elbingensi, Gedanensi aliisque pluribus civitatibus in conciliis a Magistro Generali & ordinibusque Prussiae convocatis affiderent. Quorum officium porro erat, ut attendere, ne quid contra iura cum equitum tum civitatum Pruthenicarum decerneret Teutonicorum Ordo, neve sine consensu equitum civitatumque bella indiceret vel finiret, foedera pactaque sanciret, vel Prussiam exactionibus premeret SCHVTZ. L. III. f. 118. & Celeberr. LENGNICHIVS in Praef. Tom. I. Hist. Sig. I. ac Clariss. SEYLERVS in dist. de Tribus maioribus civitatibus. Illud quoque huic dignitati accessit ius, quo frueretur Thorunium Gedanumque, monetam nempe cudendi & quidem Anno 1427 ea tamen sub conditione ut dimidia fructus pars Magistro cederet Generali Schutz. & Magnif. BRAVNIVS in Tr. vom Pohlischen und Preussischen Muntzwesen p. 34 35. 39.

§. 12. Ei tamen altius surgenti felicitati inuidebant cruciferi: toti enim Prussiae tum praesertim Thorunio pro lubitu & voluntate insultantes, neglectis legibus omnibus & statutis imperare & dominium absolutum exercere intendebant, id quod scheda in arce Mariaeburgensi reperta luculenter testatur, quae apud Waiselium habetur, ex qua sequentia tantum annotamus. *Es haben die Bürger in den grossen Städten eine Sitte und Gewohnheit, wenn ein Kauf-Comthur oder geböhner Herr, des Ordens Bruder, zu Gerichte gehet so setzen sie ihm den Schulzen zur linken Seiten, das ist unbillig und muß abgeschaffet werden.*

Zu Thorn ist ein Comthur gewesen der hat alle Wiesen des Kaufes der Altenstadt geschoncken, und ihr darauff Brieffe gegeben. Es soll wiedergegeben werden.

Es ist nöthig zu verordnen daß die Burgermeistere Rathsmanne Schulzen und Schöppen und Geschworne auch etliche aus der Gemeine in den Städten jährlich barfuß auff das Haus gehen möchten, u. alle Schlüssel zu den Thoren überantworten und dann sie ihnen wiedergegeben könten werden WAISEL. fol 191. Vnde cognoscere licet quam infensissimi fuerint hostes libertatis omnis & quanta autoritate an dicam crudelitate ad deforme servitium cogere, in eoque continere laboraverint omnes, quos subiectos sibi habebant. Vt taceamus iam violatae aequitatis humanitatisque exempla, quae passim apud Schutziium aliosque inveniuntur.

§. 13. Ad scopum nostrum pertinet ut hoc tantum observemus, qua ratione e castro Thorunensi eiectis Cruciferis in libertatem se vindicaverint sigillatim Thorunenses eorumque toederati: quae memorabilis rei gestae narratio, diverso modo solet explicari apud scriptores, a qua quodammodo alienior est sequens quam ex MSCto quodam Thorunensi non ubivis observatam huc referre licet.

Am nechsten Donnerstag darnach (nehmlich als sie den Orden den Absag-Brieff gesandt) wurden zu Papau auff dem Hause etliche Gebiethiger gefangen die gen Thorn wolten kommen umb zu theidigung in der Sache des Bundes, als der Obriste Marschall. von Königsberg, Comthur von Danzig und Brandenz, Kellermeister und Pfleger zu Papau, der Grosschaffer ein weltlicher Graff. von Grönigen mit allem ihrem Gesinde und geführt nach Thoren de qua re etiam & quidem copiosius. hab. Henneberg. in der Erklärhng der Preuschen Landt-taffel p. 341.

Eod. die des Morgens ward das Haus in Thoren von Land und Städten zu ergeben gefordert und nach Mittag gestürmet auß beyden Städten und auch von der Vorstadt und Freyheit, den halben Tag bis in Mitternacht, die vom Schlosse schossen auch auff die Stadt, sie thaten aber keinen Schaden. In der Nacht brandten Sie die Vorburg selber aus und darnach sandten sie den Brieff hienab an Land und Städte und begehreten sich abzudingem, also, daß man die Herren mit allen denen so auff dem Hause waren herab ließ. Sie musten geloben auff kein Haus im Lande sich zu begeben, ihnen aber ward zugesaget Herberge 14. Tage in der Stadt mit allen ihren Gütern, was aber zum Hause gehörte von Büchsen Pulver gelothe Kirchen Geräthe Victualien von Korn Wein ic. muste bey dem Hause bleiben. Alle aber so aus der Stadt hinauff abgetreten waren und entwichen, musten von Stund an über die Weichsel aus dem Lande, auff Vorbitte der Creuziger lieffen ihnen Landt und Städte das Leben fortan wurden alle Städte und Schlöffer binnen einen Monath eingenommen ausser Mariaburg und Stum vid. MStum. Adversatur quidem Schurzio haec narratio, qui dolo arcem captam esse ait in annalibus Prufficis, cum Bachanalia sua celebrarent Cruciferi: invitatis in suam perniciem ad hoc spectaculum feminis, sed vix credi potest homines virtute alioquin insignes tam imprudenti securitate

a se discessisse, praesertim cum scirent, quibus diffidiis, turbis & odio flagrarent Prussi omnes, ac cives sigillatim molirentur. Consentire cum supra allegatis videtur Hartknochius, quando vi occupatam arcem esse tradit in *Prusf. p. 361.* Expugnata iam arce cuius se submitterent imperio, Equites Prussi civitatesque, inter se consularunt contra Cruciteros tutelae & auxilii afferendi causa. Haud opportunior quisquam visus est Rege Casimiro, tum ob clementiam, gratiam virtutemque insigni, tum ob regni vicinitatem proximo. Neque multo post legatis ad eum missis gratiam auxiliumque ipsius implorarunt. Rex audita legatorum oratione, consilii viriumque propriarum inopes, aut potius de iisdem desperantes, liberaliter suscepit, ac suo patrocinio tutandos promisit. Neque minus fide data de libertatibus & iuribus servandis equitibus pariter ac civitatibus clementiam confirmavit: Qua de re gesta duo testantur singularia scripta quorum unum Reciprocam Sponsionem, alterum Privilegium incorporationis vocamus. Vid. *Lengnich. Norm. hist. Regimin. Prussf. §. 5. Tom. III. ubi p. 3. §. 3.* promulsidis loco agit, & *Hist. Henrici p. 99.* contra Stan. Karnkovium, Prussiae iurium censorem minus aequum & accuratum.

§. 14. Atque illud merito inter maxima & felicissima Thorunii numeramus fata, quando a Cruciferorum iugo liberatum sub imperio Potentissimorum Poloniae regum per 300 fere iam annos potuerit esse. Horum quippe gratia civitatis Splendor & commoda, crescere, servari & variis privilegiis coepta sunt augeri. Flectere in se gratiam Regum videbatur obsequium in praestandis officiis, & in pendendis sumptibus variis facilitas, aliisque in Rempublicam Polonam benemerendi documentis, de quibus Magnif. Zernekus, Nobil. Lengnichius, Schutzius & alii scriptis suis passim

passim explicarunt. Hinc etiam commemoranda venit Fides ac Constantia Civium Thorunensium, variis Reipublicae casibus & periculis abunde probata, cultusque & obsequii religio, magno etiam suo fortunarumque dispendio declarata. Enituit maxime eorum constantia tempore cruciferorum valde & dubie aliquando a magistro tentata generali. Hic enim anno 1455. prima luce cum 1500. armatis ad urbem venit Praesidemque ad colloquium invitavit fallaciter. Hoc autem denegato ad Senatum populumque Thorunensem alias mittit literas, in quibus muneribus ad suam perducere voluntatem & a Casimiro Regis obsequio abalienare est annisus. Denuo frustratus sua spe responsi accipiendi, praekonem mittit, qui explorata civium mente, eos commoveret. Id vero tulit responsi, nimis sero Magistrum generalem oblati muneribus sollicitare civitatem, Scire illum optime, quae de causa defecissent, si armis civitatem cogere vellet, aggredere retur eam, intellecturum, quid Cives Thorunenses virtute possent. His cognitis aestuans ira odioque quasi in furorem actus, suburbii incensis de repente se proripuit. Vid. MStum supra commemoratum. Pari virtute & Constantia in Reges se postea Cives Thorunenses praebuerunt, cum Teutones Cruciferi anno 1456. 1457. 1458. & 1464. urbem aggredere tentarent. Quo tempore hostes fortiter profligati civitasque servata legitur: Vid. MSct. & alii. Imprimis autem bellis cum Sveciae Regibus gestis cognitum est, quanta animi constantia, fideque Serenissimos Poloniae Reges coluerint cives. Nempe anno 1626 Gustavi Adolphi Sveciae Regis undiquaque in Prussia Victoris, constanter renuit oblatas condiciones, quibus urbem defendere & in suam suscipere tutelam promisit, si forte a Sigismundo Poloniae

loniae regis obsequio desciscere vel ei suppētiās recusare
 vellent. Lengnich Tom. V. p. 188. Meruit inde Thoruni-
 um illum honorem, ut ei & Gedano in Comitiiis Thoru-
 nensibus nomine Serenissimi Regis agerentur grates ac u-
 traque civitas per omne illud bellum a contributionibus so-
 litis liberaretur Vid. Constit. 1626. *Art Miasta Torun, Gdansk.*
 & Const. Comit. Varfaviens. An. 1629. mense Febr. hab: *Art.*
Miasto Thorun. Neque Thorunenses exterriti aut fractis a-
 nimis imbelles facti, quando hostem moenibus appropin-
 quare viderent. Nam damno suo patriae saluti postha-
 bito, ipsi suburbiiis incensis ac fumo hostem divexatum, ne
 longius progrediretur, penitus prohibuerunt. Hinc fa-
 ctum, ut in Comitiiis Varfaviensibus Ao. 1629. mense No-
 vembri habitis Civitas Thorunensis ob Constantiam fortiter
 probatam a Proceribus regni Regis gratiae enixe commen-
 daretur. Vid. Const. 1629 *Miasta Torun, Gdansk.* Lengnich
 Tom. V. hist. p. 233. Ao. 1655. invita quidem venit in pote-
 statem Svecorum, sed laetiori fortuna rediit aequis con-
 ditionibus ad Regis sui pristini gratiam & tutelam Ao. 1659.
 Tandem An. 1703. a Carolo XII. Sveciae Rege obsidione
 cincta misereque convulsa, ac propemodum deleta no-
 vum constantiae virtutis & fidei in Regem pariter & Rem-
 publicam cum summo suo detrimento dedit documentum.
 Vid. Conradi Thamniti Oratio de constantia Civium Tho-
 runens. per ignem probata & Magnif. Zernecke **Bekrieg-**
tes Thorn.

§ 15. Obsignarunt Reges laudem civitati datam gra-
 vissima testimonii sui auctoritate cum sequentia in privile-
 giis concessis leguntur verba.

In Priv. Juris stapul. a CASIM. III. dat. gemercket haben Der
Stadt Thorn unser liebē Getreuen die stete Getreuenheit
 D und

und viele andre verdrießliche Volleiftunge/ vermittelst
welchen sie uns in Wiedererwerbung unserer Lande mit
steter Getreuenheit und festem Gemüth haben beyge-
standen: umb welcher Verdienste willen wir sie mit
Königlicher Gunst und Gnade wollen verfolgen/ auff
daß andere solcher Unserer milden Belohnung/ und be-
gnadigungen beweichet und zu sämtlichen Diensten zu
beweisen hitziger entzündet würden.

*Idem CASIM. in Priv. super bona terrestria & Priv. monte-
tam eudendi Marib. 1457.* Wie wir angesehen und mit
reifflichen Rath haben betrachtet die Treue und merck-
liche Dienste die Uns mit grossen Zehrungen und Anla-
gungen die Nahmhaffte ic: der Stadt Thorn unsere
besonders liebe Getraue/ Uns in Wiedererwerbung der
Lande Preussen/ mit grosser Beständigkeit bewiesen
und angehangen haben: die wir als billig mit Kö-
niglicher Gnade wollen verfolgen.

*Idem CASIM. III. in Priv. restringendae navigationis Nesso-
viens. An. 1474.* Vnde cupientes civitatis nostrae Thoru-
nensis praedietae (quae in facultatibus suis & decore solito
tempore belli Pruthenici Nobis fideliter assistendo non exi-
gue decreverat) efficere meliorem.

SIGISM. I. in Priv. donat. AltThorn An. 1515. Quia
cum Civitatem Thorunensem & eius ProConsulum & Con-
sulum fidem & bene merita gratia singulari prosequimur &
praefertim, quod PraeConsules & Consules, praefatae civi-
tatis in decumulandis nostris utilitatibus experti sumus esse
solicitos: donamus. &c.

Idem REX Sereniss. in donationis Privil. Castri Birglow 1520.
Quia habentes in prospectu plurima obsequia & bene meri-
ta Famatorum ProConsulum &c, Civitatis nostrae Thoru-
nens

nenf. fidelium noſtrorum dilectorum, quibus ſe nobis & Praedeceſſoribus noſtris & Reipublicae regni noſtri, debita fide & ſubiectione officioſiſſime commendantes reddiderunt, & magis in dies reddere ſtudent: conſiderantesque, eoſdem Pro Conſules, Conſules & Scabinos & totam communitatem eiufdem Civitatis Thorunenſ. multum in facultatibus publicis & privatis decreviſſe, illoſque quo ad Noſtra & Reipublicae futura ſervitia ampliores & promtiores efficiantur, gratia & munificentia Noſtra relevare, & Noſtram gratitudinem, erga illoſ aliqua congrua & debita compensatione demonſtrare volentes, &c. Talimodo etiam in Privil. SIGISMVNDI, AVGVSTI, HENRICI, STEPHANI, & SIGISMVNDI III. Pol: Reg.

VLADISLAVS IV. in Priv. nundinar. poſt Feſt. S. Trinitat.
Proinde Noſ ob praeallegatas rationes quam dictae civitatis noſtrae, tot ſingularia fidei, ſubiectionis, & conſtantiae in difficillimis quibuſvis temporibus, nobis praeſtita argumenta & inſignia erga Noſ & Rempublicam merita, praecipue vero ut praefata civitas perceptorum ex nupero bello Svevico damnorum, habeat ſolatium, maiuſque in dies fortunarum ſuarum ſentiat incrementum, volumus &c.

Idem VLADISLAVS An. 1635. in Confirmat. Iuris caduci poſt ſteriliter in civitate, cuiuſcunq; ſint conditionis decedentes. &c.
Noſ itaque ſupplicationi praedictae ut iuſtae, benigne annuentes, habentesque rationem conſtantis fidei & ſingularium meritorum, quae praefata civitas Nobis & Reipublice temporibus difficillimis cum inſigni, publicarum privatarumque diſpendio, ac fortitudinis & integritatis ſumma laude praeſtitit, praefertim olim Sereniſſimi Divi Sigismundi III. felicis memoriae parenti noſtro deſideratiſſimo, nupero tempore, &c. hocce Privilegium approbandum eſſe

duximus. Sic etiam Casimirus, Michael, Ioannes III. & Augustus Reges Serenissimi cuius ultimi Epistolam ad Magistratum Ao. 1703, missam Magnif, Zernecke habet in *Be- kriegten Thorn*. p. 147.

§. 16. Non omittimus & haec, quando Privilegia a Regibus postea novo clementiae indicio, partim confirmata partim aucta legimus. Confirmata sunt ea, quibus olim tempore Cruciferorum floruit civitas, scilicet, Ius stipulae An. 1457. a Casimiro, Ius possidendi bona terrestria, navigandi mercandique sine telonei exactione, puniendi reos sua in ditione, cudendi monetam, Magistratusque annuos eligendi, milites mediis in armis extra Prussiam subsidio non mittendi, & id genus alia. Deinde inter nova a Sereniss. Regibus clementer concessa, succurrit ius Burgrabii e Magistratu eligendi, ius struendi pontem, tuendi ecclesias, capiendi plectendique nobiles in recenti crimine deprehensos, id quod etiam ab urbe nomen cepit *Statuti Thorunensis*: Ius libere exercendae religionis, ac sacrorum evangelicorum iuxta Augustanam Confessionem, constituendi nundinas, traiciendi ad utramque ripam, bona caduca occupandi, militem peregrinum aut polonum non recipiendi, contra proprium & stipendiarium conscribendi qui Magistratui Thorunensi parere tenetur Lengnich. T. 3. p. 229, Pruss. littr. T. 4. p. 130, seq. Ius muniendi urbem ac arma comparandi & inter cives Monopolia non tolerandi ibid. Quae iura iam commemorata ad usum fructumque civitatis promovendum spectare quodammodo putamus, iam reliqua & praecipua quae dignitatem urbis illustrare videntur, commemorare necessum est; inter quae haec sunt praecipua.

1. Nemini paret nisi Regi cui immediats subiecta. Vid. Schutz: Lengnich.

2. In comitiis generalibus comparere potest velut membrum Senatus Prussici: ac locum inter Pol. universae proceres occupare: uti hoc ipsum *Secul. XV. Secul. XVI. & XVII. factum.* Lengnich T. II. p. 274. 276. 393.

3. In his simul iure Regem eligendi gaudet, id quod exempla apud Lengnich. T. III. p. 155. 157. *ibid.* p. 54. 56. 58. Praef. T. I. p. II. T. VI. p. II. testantur. Neque ius illud abrogatum quin a Sereniss. Regibus tum nostrae tum ceteris Prussiae civitatibus confirmatum Lengnich. T. V. praef. p. 3. § 7.

4. In Comitiiis Prussicis primum locum inter maiores civitates occupat, postquam anno 1457. hoc dignitatis genus Culma amisit. Vid. Hartknoch. *Epistol. dedicator. Chron. Duisburg.* ubi Thorunenses statim a condita urbe illum honorem habuisse scribit. Schutz. in *annal.*

5. In his comitiis eiusdem civitatis internuntii sessionem & votum habent & sine his ac aliarum civitatum internuntiiis nihil decerni potest Lengnich. T. I. p. 16. 28.

6. Archivum universae Prussiae servat ac lauda itemque Constitutiones in Prussicis comitiis sancitas a Secretario Thorunensi ibidem connotatas. Lengnich. Tom. V. praef. p. 12. §. 24. *Pruss. litt.* T. IV.

7. In Iudiciis Tribunalitiis cum ceteris Prussiae civitatibus comparare non tenetur Leng. T. 3 p. 453. 459.

8. E Magistratu Thorunensi duo Consules eliguntur a Nobilitate Culmensis Palatinatus, Iudicii Terrestris Nobilitatis Culmensis Assessores. Hartkn *Alt und Neu Preuss. lit.* p. 642. *Diff. de reb. Pruss.* XVIII. p. 446.

9. Burgravius in civitate vices Regis gerit & auctoritatem prouti in aliis Prussiae maioribus civitatibus exercet *Privil. Casim.* 1457. ap. *Zerneckium.*

10. Praefente Serenissimo, Magistratus claves portarum retinet, & iurisdictionem in reos exercet, ne Marschalco quidem supremo hoc impediante Hartkn. de R. P. Pol.

11. Super bona terrestria ad urbem Thorunensem pertinentia Magistratus Dominium eminens habet, ac iure terrest. Nobilit: Pruss: utitur Leng. T. 4. p. 187.

12. Iure leges civicas ferendi gaudet, pro commodo totius civitatis fraternitarum ac contuberniorum, constituendi accisas & quae alia plura iura sunt, quae decus atque dignitatem urbis declarant. de quibus Magnif: Zerneckius & Pruss. Literata Tom. IV, p. 137.

§. 17. Auxit gloriam civitatis, amor etiam literarum, quae non minus ad fulciendam salutem publicam atq; ipsa prodest mercatura, quam excolere studuerunt cives. Habuit enim viros in curia pariter ac ecclesia, qui & fama eruditionis claruerunt, suisque meritis publica commoda promovere sunt annisi. Vetat angustia pagellarum recensere horum nomina, quae inter eruditos nota & reipublicae fastis inserta reperiuntur. Videatur Magnif. ZERNEKE *Gelehrtes Thorn* / & Patricii Thorunensis B. IOANNIS GEORGII ZOEBNERI *de doctis Thorunensibus* *Mstum quod oppido multa de hoc argumento collecta continet*, B. PRAETORII *Athenas Gedanenses* 8vo. Clarissimi IACOBI ZABLERI Prof. Thorunens. meritissimi *Hermathenae Gymnasii* T. Fecit ille civitatis splendor ac eruditorum copia, ut & exteri huc convenirent studio de variis & religionis & pacis publicae causa inter se colloquentes. Iam anno 1241. varii sacri secularisque Ordinis huc confluerunt viri, qui de Episcopatibus in Prussia instituendis, consultarunt. ZALASZOWSKI *in: de iure Regni Poloniae Tom. I, Lbir. I. Tit. 26. p. 619.* IOH. LEO *histor.*

Aor. Pruss. TRETTERVS in vit. Episcoporum Vavmiens. Atque An. 1341. cum dissidia inter Poloniae Regem Ordinemque Teutonicum quotidie crescerent, bellumque inde exoriretur, plures exterorum legati hic Thorunii conveniunt, quo pacem inter belligerantes conciliarent, quam etiam anno 1343. pepigere SCHVTZ. *Chron. p. 79.* Neque tamen inter Teutones Cruciferos & Poloniae Regem diuturna potuit esse amicitia, cum praesertim Cruciferi maiora appetere, premereque Polonos conarentur. Vnde bellum illud secutum quod magno Cruciferorum in Prussia detrimento gestum, adeo ut anno 1412. pacis petere conditiones cogerentur, quas tandem ex utraque parte Thorunii obsignarunt, quae postea Pacta Thorunensia sunt vocata, SCHVTZ. *p. 434.* HARTKN. *Pruss. p. 307.* Eiectis denique cruciferis cum bellum ab utraque parte ancipiti gereretur Marte, tum Polonorum tum Cruciferorum legati Thorunium convenerunt, hinc frustrati sua spe, discedentes, eo ardentiori studio bellum redintegratum WAISEL. *f. 201.* Tandem bello aliaque fortunae vicissitudine fessi in novam paciscendi occasionem consenserunt, legatique exterorum 1466. Thorunium arbitri missi comparuerunt, quo etiam ipse Rex Casimirus cum cruciferis venerat, ac pace facta publicam quietem restituerunt. Pacis condiciones leguntur apud WAISEL. *f. 243.* SCHVTZ. *in Chron.* Violato iterum foedere a Cruciferis cum Polonorum Regi homagium praestare detrectarent, An. 1520. & 1521. complures ex Ungaria, Saxonia, Silesia totaque Germania huc venerunt legati, qui rem controversam dirimerent, de quibus copiose agit SCHVTZ. *l. c.* HARTKN. *l. c.* & *Mst. Thorun.* Comitiae universalis nonnunquam Thorunii habita inveniuntur, ubi magna Poloniae Prussiaeq; Procerum frequentia, ipsi Re-

ges

ges affuerunt, una sub Sigism. I. 1520. duo celebrata sub Stephano An. 1576. & 1577. An. 1626. sub Sigism. Ill. & An. 1709. sub Augusto II. de quibus Magnif. BRAVNIVS in *Tr. de Comitibus*. Etiam religionis causa huc convenere aliquoties ii, qui Dissidentium nomine in regno Poloniae veniunt, sic anno 1595. in medium consuluerunt, ut imminentibus periculis succurrerent mature ac rebus periclitantis Ecclesiae subvenirent. De hac Synodo multa prostant scripta, & inter alia Acta Synodi Thorunensis 1595. 8vo Thorunii, & apud Lengnichium Tom. IV. inter Docum. p. 86. qui totam narrationem a Mikolaiewskio huius Synodi Notario exarata, inferi curavit. Quid iussu Regis Vladislai An. 1648. susceptum, ac colloquio illo satis celebri actum, abunde ab aliis descriptum invenitur. Id autem desiderari adhuc putamus, ut scripta passim pro diverso habitu animorum & doctrinae evulgata, accuratiori ordine notarentur. Restant de his manu exarata non pauca, quae colloquentium studia, dogmata, & concertationes repraesentant. Ad minimum gloriae nostrae partis doctoribus cedit, quod iustam dogmatum seriem ad sacrae scripturae normam tradiderunt, conformem ubique invariatae Augustanae Confessione. Haec etiam nunc symboli loco est, & verum praebet criterium cognoscendi dignoscendive eos, qui vel consensu se probant, vel alienis sententiis separari volunt. Satius enim est, aperto dissensu veritatem tueri, quam fraudulentum consensu ei illudere ac simulato concordiae specie incautos decipere. Plura de his dabunt probi illi & eruditi Doctores Evangelici in Maiori Polonia, quos novam confessionis Thorunensis editionem iam audivimus moliri.

§. 18. Inter fata infelicia numeramus primum obfidiones, quarum permultas in historiis legimus. Antiquiori

ori aetate per dimidium Seculi XV. pene urbs nostra de-
serta a civibus, ac incendiis consumta videbatur, quando
An. 1410. & 1422. a Polonis post cladem Tannebergensem
victoribus, obsidione cingebatur, qui frustrati sua spe, urbe
potiundi, suburbia amoenissima, praediaque penitus com-
buserunt DLVGOSVS LXI. p. 464. Pari quoque cala-
mitate urbs afflicta a Cruciferis exulibus qvi An. 1455. 1458.
& 1464. urbem aggressi expugnare tentarunt, & depulsi
ab eo, quem sibi proposuerant, gradu, eadem suburbia paul-
lo ante eleganter exstructa imo ipsam novae civitatis par-
tem incendio deleverunt WASEL, ZERNECK. *in Chron.*
Quantum damnum & fere irreparabile Svecicis bellis Anno
1629. 1655. 1657. 1658. 1703. obsidionibus gravissimis, sit illa-
tum, quo tempore quoad dimidiam urbis partem, splendi-
da aedificia publica & privata igne consumta, adhuc ruda-
ra testantur, ipso aspectu miseranda. Nequid dicamus de
externorum militum exactionibus & perniciosis vexationi-
bus scilicet Confoederatorum Saphieiorum, Smolensciorum
sub Sigism. III. atque aliorum rege Michaelae, qui torquendo
emungendoque civitatem fere prorsus exhauserunt. Prae-
sertim tamen exordium huius XVIII. seculi, sibi Thoruni-
um maxime fatale sensit: quando crebris Svecorum Kio-
wsciorum, Lubomirsciorum, Kalmucciorum, Cosakorum,
Russorum Polonorum Confoederatorum, Saxonum, Rybyn-
sciorum Cavenakiorum Gniazydowsciorum atque aliorum
partim immiti tributorum exactione, partim aliis periculis
adeo iactata, ut, attritis civium facultatibus, publicoque
aerario plane exhausto attenuatisque redditibus omnibus au-
geat dolorem. Ad fatorum domesticorum infelicitatem,
quae in civitatis viscera desaevit, pertinent intestina odia,
variae concertationes civium ac simultates, tum ob religio-
nem

nem tum ob politicas alias rationes susceptae. Vnde cau-
sae quamplurimae & metuendorum periculorum occasiones,
imo earum, quae insequutae sunt, acerbissimarum calamita-
tum. Ei rei indicio sunt exempla quae in annalibus occur-
runt, Anno 1456, 1478, 1523, 1552, 1595, 1613, 1649, 1650,
1665, 1666, 1667, 1668, 1681, 1682, 1685, 1688, 1702, 1708,
1717, 1724, Huc quoque referendae sunt inundationes variae
aquarum & potissimum fluminis Vistulae: incendia aedifi-
ciorum publicorum pariter & privatorum, pestilentis con-
tagii pericula, & calamitosa coeli tempestates, quae vastita-
tem inducere facile potuerunt. Nec minor dolendi fuit ma-
teries saepe pacis tempore, ubi de iurium & privilegiorum
conservatione quasi dimidicandum erat, non tam cum ex-
terno hoste, quam aliis, qui alieniori erant in civitatem a-
nimo aut prorsus infesto. Merito hic notamus has aemu-
lae fortunae vices, quod civitas Thorunensis ab externo ho-
ste liberata & secura, cum internis eo ardentiori studio con-
flictari, & contra eorum insultus, iura pariter ac privilegia
propugnare sit coacta, cuiusmodi exempla sunt Consiliana-
tus in Senatu Prussiae Sanctiori, Dignitas in Scabinatu ter-
restris nobilitatis Culmensis, Actoratus contra Nobiles, pos-
sessio bonorum terrestrium, Ius plectendi nobiles in crimine
aliquo comprehensos, immunitas a Teloneis &c. De quibus
D. LENGNICHUS passim agit. Inprimis tamen Ius, quo diu
gavisi sunt Thorunienses, stapulae & monetam cudendi va-
riis modis elevari tentatum est. Prius ab ipsis terra & aqua
mercantibus labefactatum, quando patrocinio potentiorum
adiuti subtraxerunt se utcunque eidem, ut liberius & qua-
dam immodestia suis commodis obsequerentur: Posterius
quod attinet, erat mihi animus copiosius de eo agere, sed
in aliud tempus id reiicimus, ubi de memorialibus sigillatim
numis

numis, aliisque diversi generis, Thorunii cufis, commentari quicquam nobis licebit. Speramus enim fore, ut quemadmodum ex benevolentia fautorum nobis multorum facta est videndi copia, eorum quoque, quos adhuc restare in comperto habemus, numerum confidimus brevi inituros. Sed iam abrumpendum atque in voto subsistendum. De reliquo, futura fata, quae adhuc latent, voti nostri summa esse debent, ne felicibus minora, nec infelicibus deteriora patriae eveniant. Speciatim divinae tribuendum est indulgentiae, inter tot tantaque pericula ac difficultates iactatam, ad V secula nunc conservatam esse. Quapropter tempus illud, a quovis patriae studioso summa animi pietate, grataque erga DEUM mente recolendum iudicamus: uti iam exemplo sunt nonnulli viri patriae salutis cupidi, quorum studio atque industria numus in memoriam tanti beneficii cufus, in cuius antica parte versus occidentem apparet antiqua quercus prope murum cū adstante crucifero; Ex adverso nonnulli advenientes armati homines cruceque in dorso signati, Cruciferos olim Anno 1231. Vistulam transeuntes ad urbis condendae fundamenta iacienda repraesentantes. Orientem versus situs Urbis Thorun Anno 1235. huc translatae visitur: supra, sol e nubibus exsplendescens divinamque declarans providentiam addita infra epigraphae ex *Threnorum Cap. I. v. 7.* RECORDATVR DESIDERABILIVM SVORVM ANTIQVORVM. Postica numi pars habet superius insigne usitatum urbis, paullo inferius hi leguntur rythmi:

 S steht nun Thorn 500. Jahr.
 Erlöst aus mancherley Gefahr.
 Sey Du ihr Schut Herr Zebaoth
 Und hilff ihr fernere aus der Noth.

Ad limbum denique: A. C. 1731.

Etsi quidem auro & argento me inopem esse fata voluerunt;
minime tamen illius religionis & pietatis, qua patriae de-
vincum me esse, lubentissime fateor.

Quare fiducia voti omen fati felicioris esse cupio hunc
sequentem numum. In parte prima apparet navis, rem-
publicam designans, undiquaque procellarum turbinibus
agitata, superne tonitruum & fulguris saevitia concussa, hosti-
um denique rapacium insultibus & atrocitate infestata cum
Lem. AGITOR NON MERGOR. In praecipuo vexillo
conspicitur Sol, providentiam divinam adumbrans, additis
his verbis: TE PRAEEVNTTE SALVS: ad clavum sedens
prudencia manu dirigens gubernaculum. Vbi verba FA-
TO PRVDENTIA MELIOR. In altera parte, portus, quie-
tis & secundioris fortunae, indicium, cum hoc lemmate

- - REDEANT IN AVRVM

TEMPORA PRISCVM *Horat.*

Tandem te Deus immortalis summa cultus veneratione,
obtestor, velis te clementem civitati praebere, quo impensius
nunc praesidio forti indiget. Gladio olim stetit libertas, nunc
scuto opus est. Temperabis adversa, ut nihilo minor ne-
potum fiat fortuna quam maiorum fuit. Quae exulare iam
commoda videntur redeant quantocyus, & ut ex caligine
tristium fatorum emergat feliciter & eluctetur,
denique depulsis Calamitatum nebulis reviviscat an-
tiquum decus, redeatque incrementorum publicorum
felicitas, atque nunc prorsus quoad pristina fata dissi-
mile tandem aliquando sibi restitatur

THORVNIVM.

